

BOOK REVIEWS

COMPTES RENDUS

RECENZII

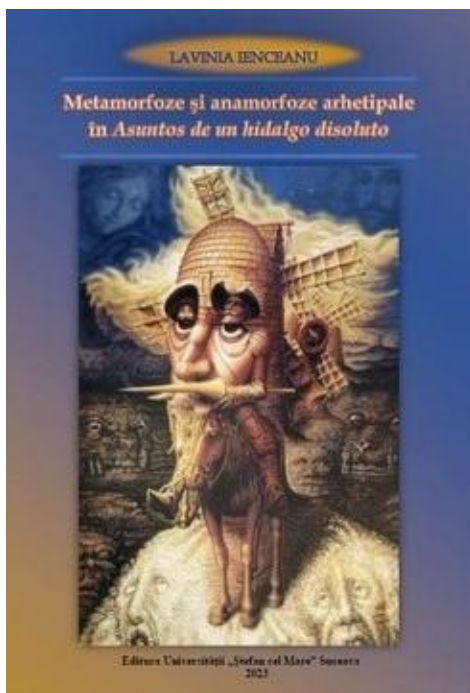
Lavinia IENCEANU (2023). *Metamorfoze și anamorfoze arhetipale în Asuntos de un hidalgo disoluto*. Suceava: Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 524 p.

DANIELA HĂISAN

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
 danielahaisan@litere.usv.ro

Volumul *Metamorfoze și anamorfoze arhetipale în Asuntos de un hidalgo disoluto* a apărut în anul 2023 la Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, sub semnătura Laviniei Ienceanu. *Asuntos de un hidalgo disoluto* este titlul primului roman al scriitorului columbian Héctor Abad Faciolince (n. 1958), cu un narator – un columbian septuagenar, milionar, Don Gaspar Medina Urdaneta – profund subiectiv. Intertextual, implicațiile sunt mai presus de toate donquijotești, dar și homeriene (*Odiseea*), sterniene (*The Life and Opinions of Tristram Shandy*, 1759), voltairiene (*Candide*, 1759), shakespeariene, borgesiene etc.

De la prima privire, volumul se distinge prin bogăția elementelor peritextuale. Pe coperta I ne întâmpină *Viziunile lui Quijote* (Octavio Ocampo, 1989), în care palimpsestul naște variate iluzii optice, iar Dulcinea, monștrii imaginerii și alte elemente din poveste se topesc reliefându-se totuși într-un imaginar de factură onirică. Capacitatea ilustrației de a încapsula toată povestea Cavalerului Tristei Figuri într-o singură imagine este sugestivă, de altfel, pentru abordarea holistică, pluriperspectivistă a tipologiei „dongaspariene” pe care a ales-o Lavinia Ienceanu. Mai observăm, de pe verso-ul paginii de gardă, și din *Cuprins*, corpul lucrării propriu-zise (33-445), structurat în două părți, precedat de o *Prefață*

substanțială și urmat de două rezumate (în spaniolă și engleză), bibliografie, două anexe („Coordonate psihocritice. Biografia reconfigurată a personajului-narator vs. evenimente de interes din viața autorului și istoria Columbiei” (511), respectiv „Schemă sinoptică a profilului proxim și/sau opozițional al protagoniștilor în spectrul variațiilor donquijotești” (513)), un index de termeni recurenți și un mic florilegiu de „Aprecieri critice”.

Cele trei strategii de persuadare a cititorului (*logos*, *ethos* și *pathos*) sunt întrebuințate cu egală, maximă eficiență pe tot parcursul volumului. Multitudinea și autoritatea surselor citate (vasta bibliografie, care se întinde de la p. 458 la p. 509) și a referențelor științifice (șase la număr), reconfirmată și de rubrica „Aprecieri critice” (521-524), contribuie indubitabil la validarea acestei cărți. Pe de altă parte, cercetarea monumentală realizată de Lavinia Ienceanu se recomandă și se legitimează incontestabil de la sine – în absența oricăror înrâuriri meta-critice exterioare – ca fiind un studiu trans-disciplinar de referință.

Ce își propune acest studiu înainte de orice (și reușește cu asupra de măsură) este să reabiliteze (anti-)eroul primului roman al lui Abad Faciolince, redus până acum „pe nedrept” (23) la o simplă variantă a eroului picaresc (de tip anti-quiotesc mai curând decât donquijotesc). În acest scop, lucrarea demonstrează (progresiv, minuțios și convingător) că rescrierea romanescă abadfaciolinceană, departe de a fi o îmbinare prolixă de elemente disparate, insuficient sau deficient ruminată, reprezintă, de fapt, o adaptare remitolgizantă și revitalizantă a figurilor donquijotești, picarești și candidiene (și chiar mai mult decât atât, o adaptare mitomorfică, dacă ținem seama de traseul antropologic al personajului analizat, dublată – am adăuga – și de un însemnat potențial mitogen). Unghiurile din care autoarea își scrutează subiectul sunt pe cât de numeroase, pe atât de variate (literatura comparată, poetica, antropologia literară, arhetipologia, mitocritica, mitanaliza, imagologia, studiile culturale, istoria mentalităților, filosofia ideilor, axiologia, sociologia noologică, estetica receptării, psihanaliza și psihocritica, psihologia analitică etc.). Așa cum arată Enrique Javier Nogueras Valdivieso în *Prefață*, perspectivele la care recurge autoarea sunt „antipodale, dar în esență complementare, expunând [opera analizată] succesiv și diferențial, pe diverse

falii, unor fascicule de raze hermeneutice aidoma unei tomografii computerizate de sorginte filologică” și procedând la o „examinare [...] de tip radiologic” (12). Tot în prefață se subliniază geneza lucrării (i.e. o cercetare doctorală susținută de autoare în septembrie 2021 la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași) și distinsă cu *summa cum laude*), și se menționează maturitatea și autonomia auctorială ce caracterizează cartea în cauză, în ciuda caracterului său liminar (de carte de debut).

În prolegomene (*Observații preliminare*, 17-30) se prezintă fundamentele poeziei personajului Gaspar Medina Urdaneta și intenția de raportare comparativ-contrastivă la arhetipul donquijotesc, picaresc, respectiv candidian. Avem, prin urmare, trei axe arhetipale conjugate într-o lectură palimpsestică a unui roman postmodern subapreciat (prin comparație cu alte opere ale lui Abad Faciolince). Ipoteza de lucru este aceea că matricea arhetipală în care se dezvoltă protagonistul este una fundamental donquijotescă, nu picarescă. Dintre obiectivele cercetării în vederea confirmării acestei ipoteze, enumerăm: identificarea proceselor prin care mitul donquijotesc, recesiv în literatura universală, a fost reactivat și revitalizat în romanul de debut al lui Héctor Abad Faciolince; evidențierea complexității și tipologiei arhetipale alchimizate, cu ipostazele arhetipale de donquijote, pícaro și candid în relație de complementaritate cu arhetipurile primordiale (e.g. hristic, proteic, prometeic, ulisian, tezeic, procustian, faustic, orfeic, hamletian etc.); argumentarea convingerii că romanul analizat nu este o simplă reinterpretare de factură parodică ci mai curând alegorică a cavalerului răătăcitor spaniol.

În prima parte a lucrării (intitulată *Preliminarii teoretice*), un capitol introductiv („Cadru conceptual și direcții de cercetare”) oferă o incursiune în filosofie, în vederea delimitării conceptelor de *mit* și *saturație mitică*, apoi a definiției arhetipului jungian, a mito-

dologiei durandiene, a modelelor a(na)rhetipologice, a imagotipologiei, a intertextualității bahtiniene, kristeviene, genettiene, bloomiene etc.

Dacă în primul capitol al primei părți ni se oferă un fel de compendiu de literatură comparată, următoarele capitole, coborând progresiv în adâncurile mitocriticii, se adresează în primul rând comparațiștilor hispanofoni. Începând de la „Versiuni, distorsiuni, extensiuni, subversiuni și mutații donquijotești în literatura universală” (capitolul al doilea) și continuând cu „Héctor Abad Faciolince: *Generația mutantă* și romanul de *gen incert*” (capitolul al treilea), cititorul este ghidat cu o mână sigură prin multitudinea de informații bio-bibliografice.

Partea a doua (*Don Gaspar Medina Urdaneta* – „rod târziu”, „flood a răului” și *epitom timpuriu*) debutează în forță, cu capitolul „Consonanțe și disonanțe donquijotești”, care trasează, mai întâi, un necesar itinerariu filosofico-psihoanalitic (găsim aici și o reliefare, între altele, a hamletismului și chiar luciferismului personajului columbian – mai accentuate decât ale celui cervantin). Progresiv, analiza ia amploarea unui tratat de intertextualitate aplicată, în care „Avatarurile Dulcinee?” (193-299) sunt detaliate în migăloase descrieri ale „umbrei”, „cerberilor inconștientului”, „htonului psihopomp și prometeic. Remarcăm fluiditatea și armonia (inclusiv aliterativă) a raționamentelor din cadrul unui subcapitol în care se dezbate ambivalența unor simboluri precum calul, câinele, ochiul, vanilia, privite ca prelungiri arhetipale ale Animei. Anvergura și plurivalența analizei se dezvăluie în fraze ample, în care paratixa se întreșese cu hipotaxa, iar metafora conceptuală (a se vedea raportarea la disecție – poate chiar la vivisecție – de mai jos) coexistă cu oximoronul conceptual:

Prin racordarea partenerului la valva inconștientului, cea care ar fi putut să-i

fie consoartă pentru totdeauna lui Don Gaspar este astfel convertită în hipocentru identitar [...]. Dacă utopica Galatee renascentistă din Toboso este opera înflăcăratului don Quijote [...], acel don Gaspar mort în viață înainte de a o cunoaște pe femeia vieții sale – la drept vorbind, singura care îl adusese la viață – și după ce o omorâse indirect, dar care după ce se așază singur pe masa de disecție a cititorilor cu ea vie în amintire, este, în fond, opera acestuia. (Ienceanu, 2023: 283-284)

Subcapitolul I.3. („Suicidul sau înrobitoria dezrobire” – 300-403) deconstruiește și reconstruiește virajul spre eshatologic al lui Don Gaspar. Menționăm, de aici, în special două secvențe (i.e. I.3.1. „Pantofii și calapodul existențial” și I.3.2. „Chip, mască, litera spiritului și spiritul literei. Cavalerismul voinței de stil”), nu doar pentru relevanța și profunzimea analizei, ci și pentru capacitatea autoarei de a formula titluri memorabile, aforistice, ușor ironice dar profund intertextuale, bazate pe jocul neașteptat între concret și abstract, pe de o parte, și pe chiasm, pe de alta.

În sfârșit, capitolul „Consonanțe și disonanțe picarești vs. candidiene” (405-428), care încheie a doua parte a cărții, pune în prim plan valențele picarești și candidiene ale protagonistului abadfaciolicean, plasate (la nivel filosofic) între anabasic și catabasic, după care ni se prezintă două tipuri de concluzii: *Observații finale* (429-435) și *Concluziile propriu-zise* (437-445). Din ambele tipuri transpare convingerea autoarei că (anti?)eroul din *Asuntos de un hidalgo disoluto* nu poate fi decât un donquijote tipic (tocmai pentru că se reflectă în oglinda prototipului donquijotesco), un rod literar altoit pe modele europene reciclate, dar totodată un „simbol supranațional de esență tare pentru Hispano-America” (445).

Descoperim, așadar, în cartea Laviniei Ienceanu, un palimpsest donquijotesc analizat cu minuțiozitatea și rafinamentul unui filigran cu mai multe tonuri, așa cum se potrivește unui demers mitanalitic, prin urmare transdisciplinar. A decela esențialul profilului caleidoscopic al unui personaj complex cum e Don Gaspar (în care anamorfoza se îngemănează – inegal și bulversant – cu automorfoza) este, în sine, o performanță relevabilă. Adăpostind mai multe monografii într-una singură, *Metamorfoze și anamorfoze arhetipale...* nu e o carte, ci o sumă de cărți care oferă cititorului o rețea fabuloasă de hyperlink-uri cognitive: un deliciu intertextual și intercultural.